

Nieuwsbrief leren

Leren en studeren thuis en op school

Jaargang 5

32

April 2005

<http://users.skynet.be/lieven.coppens/nieuwsbrief.htm>

Abonneren? Mail!

Woord vooraf

Dit is de laatste nieuwsbrief voor dit schooljaar. In september ben ik er terug. Intussen blijf ik wel verder werken aan mijn website. Terwijl ik dit schrijf, valt me een tekst op van een liedje dat op de achtergrond speelt.

*Don't give up
'cause you have friends
Don't give up
You're not the only one
Don't give up
No reason to be ashamed
Don't give up
You still have us
Don't give up now
We're proud of who you are
Don't give up
You know it's never been easy
Don't give up
'cause I believe there's a place
There's a place where we belong*

Peter Gabriël & Kate Bush

Nog een belangrijke mededeling. Vanaf volgend schooljaar zullen de nieuwsbrieven niet meer onmiddellijk op mijn website verschijnen. Reden? Tijd! De nieuwsbrief en de website zijn en blijven een éénmanszaak. De tijd die ik zo win, besteed ik liever aan de uitbreiding van mijn website en de synchronisatie ervan met mijn nieuwsbrieven.

Bij leven en welzijn: tot in september!

Lieven

Rouwverwerking op school

Je kent ze wel, die ouderwetse, felgekleurde zuurtjes. Smoelentrekkers, noemde mijn grootmoeder ze. Je koopt ze per honderd gram op de markt of in een piepklein snoepwinkeltje, tot de nok gevuld met lekkers. Soms vind je ze ook in kleine zakjes bij de kassa van de supermarkt.

Smikkelen van zo'n snoepje is een bijzondere ervaring. Wanneer je het harde staafje tussen duim en wijsvinger uit het snoepzakje pakt, begint je tong al te prikkelen. En heb je het eenmaal in je mond, dan trekt je gezicht samen van het zure poeder en verschijnen er zweetdruppeltjes op je voorhoofd of tranen in je ogen. Zo zuur... Maar even later wordt het snoepje zachter. De intense zuurheid verdwijnt en steeds

duidelijker proef je die heerlijke zoete fruitsmaak. Er verschijnt een glimlach.

Zo is het ook wanneer iemand uit jouw omgeving sterft. De eerste tijd ben je overweldigd door de zure smaak van het afscheid en komt je hele wezen in opstand. Maar als je deze gevoelens van onmacht, pijn en oneindig verdriet toelaat, zal er langzaam aan iets veranderen...

Niet de pijn maar de persoon komt dan op de eerste plaats, wie hij of zij was, wat hij of zij vertelde, de grappige en ernstige momenten die je met hem of haar deelde. Dat is de zoete smaak van dankbaarheid en herinnering die bovenkomt. Er verschijnt een glimlach, want zoals zij of hij was er maar één en die blijft in je herinnering voortleven.¹

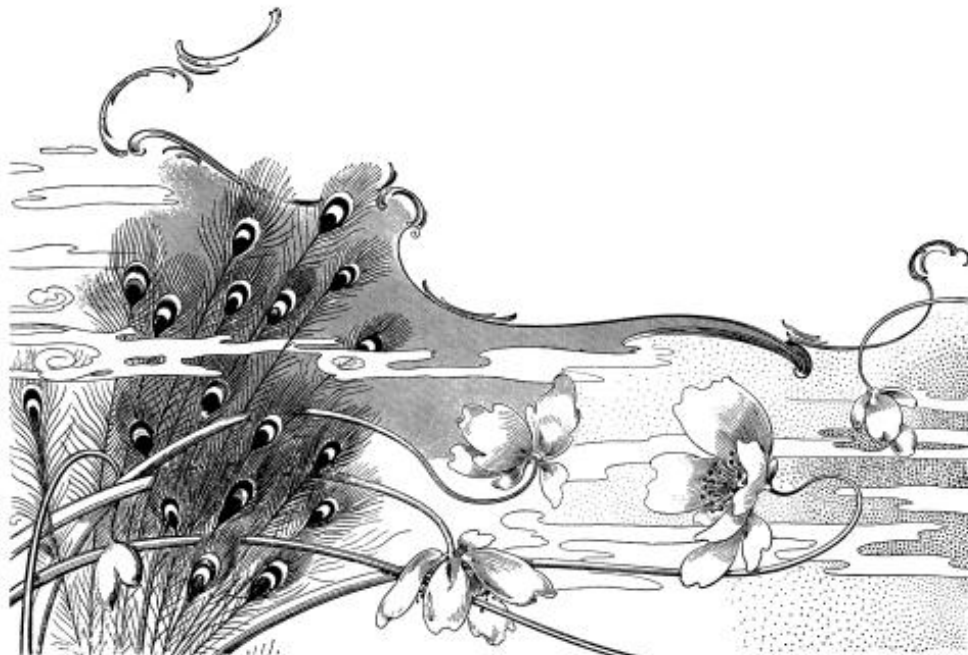
Dit is de inleidende tekst van een zeer goede map over rouw en verliesverwerking bij kinderen en jongeren die geschreven werd door het *Netwerk voor Pastoraal met Jongeren*.

De map bestaat uit twee delen. In het eerste deel wordt er gewerkt rond verlies en rouw zonder dat er een directe aanleiding is. Het uitgangspunt hierbij is dat kinderen en jongeren beter gewapend in het leven zullen staan als ze al actief met dood en verlies bezig zijn geweest voordat ze met een concreet sterfgeval geconfronteerd worden.

Het tweede deel is samengesteld uit activiteiten die kunnen gebruikt worden naar aanleiding van een concreet sterfgeval. De auteurs stellen terecht dat de dood nooit ver weg is, ook niet in het leven van kinderen en jongeren.

Verwacht in deze map geen zware theoretische uitleg. Na een korte situering krijg je wel telkens een aantal zeer goede en concreet uitgewerkte activiteiten. Hierbij wordt in beide delen uitgegaan van de volgende leeftijdscategorieën:

- 6- tot 12-jarigen
- 12- tot 16-jarigen
- 16- tot 18-jarigen en +18

Deze map is geschreven voor het jeugdwerk. Dit kan echter geen bezwaar zijn. Alle activiteiten kunnen op een eenvoudige manier aangepast worden aan de praktijk van school en klas. Wat mij betreft een absolute aanrader voor de bibliotheek van ieder die met het welzijn van kinderen op school begaan is. Het verwerken van verlies en rouw kan immers zo zwaar wegen, dat het leren stilvalt.

¹ NETWERK VOOR PASTORAAL MET JONGEREN, Door het zure heen. Met kinderen en jongeren werken rond verlies en rouw.
Lannoo, Tielt, 2004, pp.183., ISBN 90-209-5870-4.

De betekenis van steun op school voor jongeren met een verlieservaring

Wie wel weten hoe belangrijk steun op school kan zijn voor jongeren met een verlieservaring, kan op de volgende link http://webdoc.ubn.kun.nl/mono/fiddelaers_jaspers_m/verhvaro.pdf de integrale doctoraats-thesis van Maria Fiddelaers-Jaspers van het web plukken¹.

Het hoofddoel van deze studie was het ondersteunen van rouwende adolescenten in de context van de school. Ik geef in het kort eerst de verschillende hoofdstukken weer:

<i>Hoofdstuk 1</i>	<i>Theoretische achtergronden van rouw en adolescentie</i>
<i>Hoofdstuk 2</i>	<i>De rouwende adolescent</i>
<i>Hoofdstuk 3</i>	<i>Rouw als deel van een geordend waarderingsproces</i>
<i>Hoofdstuk 4</i>	<i>Doelen, onderzoeksdesign en vraagstellingen</i>
<i>Hoofdstuk 5</i>	<i>Gebruikte meetinstrumenten</i>
<i>Hoofdstuk 6</i>	<i>Een supportgroep voor rouwende adolescenten</i>
<i>Hoofdstuk 7</i>	<i>Effectmeting van diverse interventies</i>
<i>Hoofdstuk 8</i>	<i>De ontwikkeling van het zelfverhaal van rouwende jongeren</i>
<i>Hoofdstuk 9</i>	<i>Rouw in het zelfverhaal</i>
<i>Hoofdstuk 10</i>	<i>Persoonlijke verhalen van rouwende jongeren</i>
<i>Hoofdstuk 11</i>	<i>Korte terugblik, discussie en aanbevelingen</i>

Wie de hele turf niet wil lezen, moet zeker de hoofdstukken een, twee en drie lezen en kan gerust het vierde en vijfde hoofdstuk links laten liggen. Eveneens een belangrijk hoofdstuk is dat over de supportgroep voor rouwende adolescenten (hoofdstuk 6). Het onderzoek op zich is te complex om hier samengevat weer te geven. Daarvoor verwijs ik naar de andere hoofdstukken.

Het besluit zoals geformuleerd in hoofdstuk 11 is verrassend. Toch de moeite om als naslagwerk bij de hand te hebben.

Rouwverwerking op de basisschool

Een zeer interessante website rond rouwverwerking in de basisschool vind je op <http://users.bart.nl/~heermans/home.htm>. Je treft eerst en vooral een zeer overzichtelijk stappenplan aan. Ik geef kort de stappen aan. Voor details surf je best naar de website.

<i>Stap 0</i>	<i>Eerste reactie</i>
<i>Stap 1</i>	<i>Duidelijkheid zien te krijgen</i>
<i>Stap 2</i>	<i>Informeren van leerkrachten, leerlingen en andere betrokkenen</i>
<i>Stap 3</i>	<i>Aangepast rooster</i>
<i>Stap 4</i>	<i>Het verwerkingsproces op school</i>
<i>Stap 5</i>	<i>Hulp van buiten af (indien gewenst)</i>
<i>Stap 6</i>	<i>Terugkijken en evalueren</i>

Naast het stappenplan vind je ook een aantal lessuggesties. Sommige van deze lessuggesties kunnen in elke klas gebruikt worden, andere blijven beperkt tot de eerste, tweede of derde graad afzonderlijk. Verder vind je ook nog een uitgebreide literatuurlijst op de website, eveneens onderverdeeld in leeftijdscategorieën. Het hoofdstuk rond cultuurverschillen is in onze multiculturele samenleving zeker ook belangrijk.

Op mijn website: literatuurlijst rond ziekenhuis, kanker, dood en rouw

In 2003 verscheen er op het Internet een zeer interessante literatuurlijst ten behoeve van leraren en leerlingen die te maken krijgen met een leerling met kanker in de klas of op school. Deze lijst werd

¹ FIDDELAERS-JASPERS M., Verhalen van rouw. De betekenis van steun op school voor jongeren met een verlieservaring.
Proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor aan de Katholieke Universiteit Nijmegen.
2003, 343 pp.

samengesteld door de Educatieve voorzieningen van de Universitaire Medische Centra te Utrecht en Amsterdam. De lijst is samengesteld uit referenties van Nederlandse en Vlaamse literatuur en websites. Helaas is deze niet meer te vinden op het net. Daarom plaats ik ze voor jullie op mijn website. Volg de link [tijdelijk beschikbaar](http://users.skynet.be/lieven.coppens/nieuwsbrief.htm) op <http://users.skynet.be/lieven.coppens/nieuwsbrief.htm> en klik op [Nieuwsbrief 32: Literatuurlijst rouw en verlies](#).

Manu Keirse: Kinderen helpen bij verlies

Ook dit boek¹ is een absolute aanrader voor al wie kinderen wil helpen bij verlies en rouw. Dit boek wil een hulp zijn bij het begeleiden van kinderen die geconfronteerd worden met verlies, ernstige ziekte, echtscheiding, dood, zelfmoord, ...

Wat mij in dit boek vooral trof, was het hoofdstuk waarin Manu Keirse een aantal mythen over rouwen bij kinderen doorprijkt. Deze zijn:

- Kinderen en peuters zijn te jong om verlies te ervaren en te rouwen.
- Kinderen die te veel huilen zijn zwak en schaden uiteindelijk zichzelf.
- Kinderen zijn te jong om de dood te begrijpen.
- Rouwende kinderen groeien op tot problematische volwassenen.
- Een rouwproces van een kind verloopt in voorspelbare fasen.
- Kinderen rouwen slechts korte tijd.
- Men moet kinderen over het verlies heen helpen.
- Ouders moeten hun verdriet verbergen voor hun kinderen.

Alleen al wat de auteur hierop te zeggen heeft, maakt het boek meer dan de moeite waard. Maar er is meer. Op zeer concrete wijze beschrijft hij hoe kinderen rouwen en wat men kan verwachten. Een voorbeeld:

Vernieuwde rouw bij belangrijke veranderingen

Wanneer er zich belangrijke veranderingen voordien in het leven, komt er soms een vernieuwde aanval van gevoelens van gemis. Soms kan men dat moment voorspellen, zoals het verhuizen uit een woning waarmee heel wat herinneringen waren verbonden.²

Wat heeft een kind nodig om zijn verlies op een constructieve manier te verwerken? Volgens de auteur het volgende:

- De realiteit van de dood onder ogen zien.
- De pijn van het verlies ervaren.
- De relatie met de persoon die is gestorven omvormen van een aanwezigheid naar een herinnering.
- Een nieuwe identiteit ontwikkelen op basis van een leven zonder de persoon die is gestorven.
- Zoeken naar een zinvolle context voor de dood.
- Een continu steun gevende volwassen aanwezigheid in de komende jaren.

Zeer nuttig zijn ook de hoofdstukken rond terminale ziektes, zelfdoding, echtscheiding en nieuw samengestelde gezinnen.

De suggesties over het rouwen met kinderen aan het eind van het boek verdienen zeker ieders aandacht.

Bedankt aan allen voor de interesse!

Lieven

¹ KEIRSE M., Kinderen helpen bij verlies. Een boek voor al wie van kinderen houdt. Lannoo, Tielt, 2003, 267 pp., ISBN 90-209-5004-5.

² KEIRSE M., Kinderen helpen bij verlies. Een boek voor al wie van kinderen houdt. Lannoo, Tielt, 2003, pp.50, ISBN 90-209-5004-5.